

จารีตการใช้อุปกรณ์การแสดงละคร เรื่อง อีเหนา

นางสุภาวดี โพธิเวชกุล

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชานาฏศิลป์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2539

ISBN 974-634-925-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

I1742 524

THE TRADITIONAL USES OF DANCE PROPS IN LAKON INAO

Mrs. Supawadee Potiwetchakul

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts

Department of Dance

Graduate School

Chulalongkorn University

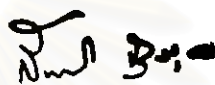
Academic Year 1996

ISBN 974-634-925-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์   จารีตการใช้อุปกรณ์การแสดงละคร เรื่อง อิเหนา
โดย   นางสุภาวดี โพธิเวชกุล
ภาควิชา   นาฏยศิลป์
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้รับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญามหาบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.สันติ อุดงสุวรรณ)

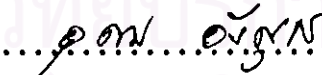
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(อาจารย์ จรรมนง แสงวิเชียร)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(อาจารย์ อุดม อังศุธร)

..... กรรมการ
(อาจารย์ สวภา เวชสุรักษ์)

พิมพ์ต้นฉบับบทคัดย่อวิทยานิพนธ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

สุภาวดี โพธิเวชกุล : จารัตการใช้อุปกรณ์การแสดงละคร เรื่อง อีเหนา (THE TRADITIONAL USES OF DANCE PROPS IN LAKON INAO) อ. ที่ปรึกษา รศ.ดร.สุรพล วิรุฬห์รักษ์, หน้า. 428 ISBN 974-634-925-2

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาจารัตการใช้อุปกรณ์การแสดงละครเรื่อง อีเหนา ของกรมศิลปากร ตั้งแต่ พ.ศ. 2508-2538 โดยใช้วิธีศึกษาจากวรรณคดีเรื่อง อีเหนา บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 เอกสารที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ การสังเกตการณ์ การแสดงบนเวที วิดีทัศน์ การศึกษาอุปกรณ์การแสดงจริง และจากประสบการณ์ตรงของผู้วิจัยในฐานะผู้แสดงและครูผู้สอนนาฏศิลป์ไทยในวิทยาลัยนาฏศิลปมากกว่า 15 ปี

ผลการวิจัยพบว่าอุปกรณ์การแสดงละครเรื่อง อีเหนา ของกรมศิลปากร สามารถแบ่งตามลักษณะการใช้งานได้ 4 หมวดคือ 1. ตั้งอยู่กับที่ 2.เคลื่อนไหว 3.อาวุธ และ 4. เบ็ดเตล็ด อุปกรณ์หมวดที่ 1 ใช้ตั้งหรือวางอยู่กับที่เพื่อแสดงฐานะศักดิ์ของตัวละครที่เป็นกษัตริย์และพระราชวงศ์ การใช้อุปกรณ์ในหมวดนี้เลียนแบบจารัตการใช้อุปกรณ์ราชูปโภคของพระมหากษัตริย์ไทย อุปกรณ์หมวดที่ 2 แบ่งได้ 2 ประเภท คือ พาหนะและเครื่องสูง ประเภทพาหนะมักย่อส่วนให้กระทัดรัดเหมาะแก่การแสดงนาฏศิลป์ และมีจารัตการใช้อิงกระบวนการทางนาฏศิลป์ไทย ประเภทเครื่องสูงมีจารัตการให้เลียนแบบการใช้เครื่องสูงในกระบวนการพยุหยาตราทางสถลมารคแต่มีขนาดเล็ก มีความงดงาม และมีปริมาณน้อยกว่าที่กำหนดไว้ในกระบวนการพยุหยาตรา อุปกรณ์หมวดที่ 3 อาวุธเป็นอุปกรณ์สำคัญที่ใช้สำหรับการต่อสู้ การรำตรวจพล การรำอวดฝีมือและทำกิจกรรมอื่น ๆ ตามที่ระบุไว้ในบทละคร อาวุธที่สำคัญมี 4 ชนิด คือ ทวน หอกขัด กระบี่ และกริช ซึ่งเลียนแบบอาวุธจริงและมีจารัตการใช้อิงหลักนาฏศิลป์ไทยประกอบหลักการใช้อาวุธในการบวงสรวง อุปกรณ์หมวดที่ 4 เป็นอุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบตามเนื้อเรื่องและมีจารัตการใช้อิงการใช้ชีวิตประจำวัน สรุปได้ว่า จารัตการใช้อุปกรณ์การแสดงละครเรื่อง อีเหนา ของกรมศิลปากร อิงระเบียบธรรมเนียมแห่งราชสำนักไทยพอสังเขปผนวกกับจารัตทางนาฏศิลป์ไทย และวิธีใช้ในชีวิตประจำวันโดยพิจารณาความเหมาะสมในการแสดงแต่ละครั้งเป็นสำคัญ

ผลจากงานวิจัยนี้คาดว่า จะสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการใช้อุปกรณ์ประกอบการแสดงละครเรื่อง อีเหนา และละครเรื่องอื่น ๆ ที่ใช้อุปกรณ์ประเภทเดียวกัน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา ..... นาฏศิลป์
สาขาวิชา ..... นาฏศิลป์ไทย
ปีการศึกษา 2539

ลายมือชื่อนิติกร .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ..... อ. อ. อ. อ.

C780163

THAI DANCE

: MAJOR

KEY WORD: TRADITION / DANCE PROPS / INAO

SUPAVADEE POTTIWETCHAKUL : THE TRADITIONAL USES OF DANCE PROPS IN LAKON INAO :

THESIS ADVISOR : ASSO.PROF. SURAPONE VIRULRAK, Ph.D. 428 pp. ISBN 974-634-925-2

This thesis aims at studying the traditional uses of dance props in Inao productions of the Department of Fine Arts between 1965-1995. The study is based upon the Inao, dramatic literature, of King Rama II, related documents, interviewing of experts, observing stage performances and video presentations, studying real props, and from the experience of the researcher who has been a dance teacher of the College of Dramatic Arts for more than 15 years.

The research finds that the Inao dance props can be divided into four groups. First are those laid in place to be used and to indicate the royal status of the character in the play. Second group is divided into two kinds--vehicle and regalia. Vehicles are smaller than the real ones and the way to use them is based upon the dance tradition. Regalia imitating those of the street royal procession, are smaller in size, number of pieces, and less elaborated. Third are weapons of four important kinds --lance, javelin, sword and kris which are imitated the real weapons. The uses is based upon dance tradition and the martial arts. Fourth is the group of utensils required by the script and being used on stage similar to those of the everyday life. In conclusion the tradition uses of dance props in Inao of the Department of Fine Arts is based upon the rules and regulation of the royal court with the accompaniment of the dance tradition, and everyday custom.

The results of this thesis may be a reference to the way in which dance props can be used properly in other traditional plays.

สถาบันวิทยบริการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา นาฏยศิลป์.....

สาขาวิชา นาฏยศิลป์ไทย.....

ปีการศึกษา 2539.....

ลายมือชื่อนิสิต..... *Supavadee Pottiwetchakul*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... *Surapone Virulrak*

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... *Surapone Virulrak*

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์อย่างยิ่งจากบุคคลหลายท่าน ได้แก่ รองศาสตราจารย์ ดร.สุพจน์ วิรุฬห์รักษ์ และอาจารย์ อุดม อังศุธร ที่ได้กรุณาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา ให้ความรู้ทางวิชาการ และสละเวลาอันมีค่าให้คำแนะนำ พร้อมทั้งเสนอข้อคิดเห็นในการแก้ไขข้อบกพร่องต่าง ๆ ด้วยความเอาใจใส่ด้วยดีตลอดมา

นอกจากนี้ ขอขอบพระคุณ ครู อาจารย์ เพื่อนข้าราชการวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรุงเทพ และศิลปินจากสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรมศิลปากร คณาจารย์คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และอีกหลายท่านที่ได้มีส่วนช่วยเหลือด้วยดีเสมอมา ทำให้ผู้วิจัยรู้สึกเป็นพระคุณอย่างยิ่ง จึงใคร่ขอขอบพระคุณทุก ๆ ท่านมา ณ โอกาสนี้

ท้ายสุด งานวิจัยฉบับนี้เป็นการศึกษาค้นคว้าทางด้านนาฏศิลป์ไทย แล้วรวบรวมขึ้นมาเขียนเป็นงานวิจัย ซึ่งนับว่ามีอุปสรรคมากในการค้นคว้าข้อมูล เพราะงานด้านนาฏศิลป์ไทย มีข้อมูลอ้างอิงเป็นตาราน้อยมาก ดังนั้นข้อมูลหลักที่ได้จะมาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านนาฏศิลป์ไทย และจากประสบการณ์ของผู้วิจัยเอง ผู้วิจัยมีความประสงค์จะให้งานวิจัยนี้ใช้เป็นแนวทางสำหรับผู้แสดง ผู้กำกับการแสดง ผู้เกี่ยวข้องทางด้านการศึกษาละครเวที โดยเฉพาะเรื่องอิเหนา และผู้สนใจท่านอื่น มิได้มุ่งเน้นว่าจะต้องยึดถือเป็นหลักเกณฑ์หรือแบบอย่างต้องปฏิบัติตามเป็นสำคัญ หากงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์เพียงน้อยนิดต่อการศึกษา ผู้วิจัยขออุทิศความดีให้แก่พระคุณบิดา มารดา ครู อาจารย์ และทุก ๆ ท่านที่ได้อบรมสั่งสอน และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัย ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี

สุภาวดี โพธิ์เวชกุล

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ณ
บทที่	
1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
วิธีดำเนินการวิจัย	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
2 อีเทนาและการแบ่งตอนอีเทนาตามวิธีจัดการแสดงของกรมศิลปากร .	11
ภูมิหลังของบทละครเรื่องอีเทนาบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2 .	12
เนื้อเรื่องอีเทนาตามบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 2	14
วิธีการแบ่งตอนเพื่อการแสดงละครเรื่องอีเทนาของกรมศิลปากร	19
บทละครเรื่องอีเทนาของกรมศิลปากร	21
3 ประเภทของอุปกรณ์การแสดงละครเรื่องอีเทนาของกรมศิลปากร ...	34
ปัจจัยที่กำหนดชนิดและประเภทของอุปกรณ์การแสดงละครเรื่อง	
อีเทนา	34

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ประเภทของอุปกรณ์การแสดงละครเรื่องอิเหนา	39
1. อุปกรณ์ประเภทตั้งอยู่กับที่	39
2. อุปกรณ์ประกอบการเล่นไหว	53
- อุปกรณ์ประกอบการเล่นไหวประเภทพาหนะ	53
- อุปกรณ์ประเภทเครื่องสูงในกระบวนแห่	63
3. อุปกรณ์ประเภทอาวุธ	67
4. อุปกรณ์เปิดเตล็ด	76
4 การใช้อุปกรณ์ประเภทตั้งอยู่กับที่	82
เตียง	83
หมอนขวาน	111
เครื่องราชูปโภค	111
พัดและแส้	117
5 การใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นไหว	126
การใช้อุปกรณ์ประกอบการเล่นไหวประเภทพาหนะ	127
1. ราชรถ	127
2. ม้าแผง	147
3. แล้ม้า	160
4. ขอช้าง	167
5. ธง	172
6. กลด	182

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การใช้อุปกรณ์ประเภทเครื่องสูงในกระบวนเพ่	190
1. กระบวนเพ่นละคร	201
2. วิธีถือเครื่องสูงในกระบวนเพ่	202
3. การจัดรูปกระบวนเพ่นละคร	203
6 การใช้อุปกรณ์ประเภทอาวุธ	212
ทวน	213
หอกซัด	252
กระบี่	278
กริช	306
7 สรูปและข้อเสนอแนะ	342
รายการอ้างอิง	356
รายนามสัมภาษณ์	359
ภาคผนวก	361
ตารางการจำแนกอุปกรณ์แสดงละคร เรื่องอิเหนาของกรมศิลปากร	362
วอในละคร	417
วิธีใช้กระบี่โดยทั่วไป	423
ประวัติผู้เขียน	428

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพฉากตึกพนักงานมโนहरา	41
2	ภาพชุดเครื่องราชูปโภคชุดที่ 1	45
3	ภาพชุดเครื่องราชูปโภคชุดที่ 2	46
4	ภาพพานพระขันหมากในละคร	47
5	ภาพชุดเครื่องทรงพระสวามีในละคร	48
6	ภาพชุดเครื่องโภชนาหาร	49
7	ภาพพัดใบก้านละคร	50
8	ภาพเส้าในละคร	52
9	ภาพราชรถที่ใช้ในละคร	55
10	ภาพผ้าแพง	57
11	ภาพเส้าไม้	58
12	ภาพขอช้าง	59
13	ภาพธง	60
14	ภาพกลดในละคร	62
15	ลักษณะของเครื่องสูงในละคร ภาพที่ 1	64
16	ลักษณะของเครื่องสูงในละคร ภาพที่ 2	65
17	ภาพแสดงอาวุธ 4 ชนิด สำหรับตัวเอกในเรื่องอิเหนา	68
18	ภาพอาวุธทวน	69
19	ภาพหอกซัด	70
20	ภาพกระบี่	71
21	ภาพกริชอิเหนา	73
22	ภาพการจัดวางเตียงใหญ่จากพลับพลา	86
23	ภาพการจัดวางเตียงใหญ่และเตียงเล็ก	87
24	ภาพแสดงวิธีการนั่งเตียงคนเดียวในการแสดงละครในแบบที่ 1	92

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
25	ภาพแสดงวิธีการนั่งเดี่ยวคนเดียวในการแสดงละครในแบบที่ 2	93
26	ภาพแสดงวิธีนั่งเดี่ยว 2 คนในการแสดงละครใน	96
27	ภาพแสดงวิธีนั่งเดี่ยว 3 คน ในบทบาทของพ่อ แม่ ลูก	97
28	ภาพแสดงการนั่งเดี่ยว 4 คน	98
29	ภาพแสดงการนอนบนเตียงคนเดียวในละคร	100
30	ภาพแสดงการยืนบนเตียงเพื่อสั่งทัพ	101
31	ภาพแสดงการยืนบนเตียงเพื่อขึ้นช้าง	102
32	ภาพแสดงการยืนบนเตียงเพื่อขึ้นม้า	103
33	ภาพแสดงการขึ้นบนเตียง ในจังหวะที่ 1	105
34	ภาพแสดงการขึ้นบนเตียง ในจังหวะที่ 2	106
35	ภาพแสดงการขึ้นบนเตียง ในจังหวะที่ 3	107
36	ภาพแสดงการลงจากเตียงในขณะที่แสดง	109
37	ภาพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	114
38	ภาพแสดงวิธีการเชิดพยาน	116
39	ภาพแสดงการจับศอกในละคร แบบที่ 1	118
40	ภาพแสดงการจับศอกในละคร แบบที่ 2	119
41	ภาพแสดงการถือพัดและแส้ขณะอยู่งาน แบบที่ 1	121
42	ภาพแสดงการถือพัดและแส้ขณะอยู่งาน แบบที่ 2	122
43	ภาพแสดงวิธีการนั่งบนราชรถคนเดียว (พระ)	130
44	ภาพแสดงวิธีการนั่งบนราชรถคนเดียว (นาง)	131
45	ภาพแสดงวิธีการนั่งบนราชรถ 2 คน แบบพระและนาง	132
46	ภาพแสดงวิธีการนั่งบนราชรถ 2 คน แบบพระ-พระ	133
47	ภาพแสดงวิธีการนั่งบนราชรถ 2 คน แบบนาง-นางที่มีศักดิ์เท่าเทียมกัน .	134
48	ภาพแสดงวิธีการนั่งบนราชรถ 3 คน แบบพระ 2 และนาง 1	137

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
49	ภาพแสดงวิธีการนั่งบนราชรถ 3 คน เฉพาะนาง	138
50	ภาพแสดงวิธีการยืนบนราชรถ	141
51	ภาพวิธีการจับแอกเพื่อลากจูงราชรถให้เคลื่อนที่	143
52	ภาพการติดม้าแพงเข้ากับเอวของผู้แสดง	149
53	ภาพแสดงวิธีการลงม้า	151
54	ภาพแสดงวิธีการจับม้าแพงด้วยมือเปล่า	153
55	ท่าขี่ม้า (แพง) พร้อมกับการใช้แล้ชณะเคลื่อนที่	154
56	ภาพแสดงการขี่ม้าแพงคู่กับการใช้อาวุธ (ทวน)	155
57	ภาพแสดงการขี่ม้าแพงคู่กับการขี่ม้า (ม้าแพง) ภาพที่ 1 และ 2	157
58	ภาพแสดงการใช้อาวุธขี่ม้า	159
59	ภาพแสดงวิธีการจับแล้ม้า แบบที่ 1	161
60	ภาพแสดงวิธีการจับแล้ม้า แบบที่ 2	162
61	ภาพแสดงการยืนม้าทรง โดยมีแล้ประกอบ	163
62	ภาพการขี่แล้ประกอบการทาบทวนหลังม้า	164
63	การขี่แล้ประกอบการทาบทวนกับม้าแพง ท่าที่ 1	165
64	การขี่แล้ประกอบการทาบทวนกับม้าแพง ท่าที่ 2	166
65	การขี่ขอช้างในท่าขึ้นช้างในละคร	169
66	ภาพแสดงการขี่ขอช้างในการบังคับช้าง	170
67	ภาพแสดงวิธีการถือธง แบบที่ 1	173
68	ภาพแสดงวิธีการถือธง แบบที่ 2	175
69	ภาพแสดงวิธีการถือธง แบบที่ 3	177
70	ภาพแสดงวิธีการถือธงเพื่อรับคำสั่งแบบนั่ง	178
71	ภาพแสดงวิธีการถือธงเพื่อรับคำสั่งแบบยืน	179
72	ภาพแสดงวิธีถือกลด	183

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
73	ภาพแสดงการถือกลดเมื่อแม่ทัพจะเข้าฉาก	185
74	ภาพแสดงการถือกลดตามแม่ทัพขณะตรวจพล	187
75	ภาพแสดงการใช้กลดประกอบกับราชรถในกระบวนแห่	189
76	การชักทวนตามวิธีการถือทวนมือเดียว วิธีที่ 1	214
77	ภาพแสดงการทำทวนด้วยวิธีการถือทวน แบบที่ 1	215
78	ภาพแสดงการรำทวนในท่า "สรรเสริญครู"	216
79	ภาพแสดงการป้องกันกับวิธีการถือทวน แบบที่ 1	219
80	ภาพแสดงการถือทวนไหล่หลัง ตั้งทวนตรง	220
81	ภาพแสดงการรำทวนตามกระบวนท่า "โคมสามใบ"	221
82	ภาพแสดงการถือทวนมือเดียว ด้วยการถือทวนวิธีที่ 3	223
83	ภาพแสดงการรำทวนตามกระบวนท่า "โคมสามใบ" ใบที่ 2	224
84	ภาพแสดงการถือทวนด้วยมือเดียว วิธีที่ 4	226
85	ภาพแสดงการแยกออกจากคู่ต่อสู้ในระหว่างการรำทวนหรือต่อสู้กัน	227
86	ภาพแสดงวิธีการถืออาวุธทวน 2 มือ วิธีที่ 1	229
87	ภาพแสดงการฉายอาวุธตามวิธีการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 1	230
88	ภาพแสดงท่าการทำทวนด้วยการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 1	231
89	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 2	232
90	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 3	234
91	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 3 ตามลักษณะของท่า "หงส์สองคอ"	235
92	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 3 "การวัดทวนหมุนตัวกลับ"	237
93	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 4	239
94	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 4 ในท่า "นาคเกี่ยว"	240
95	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 4 ในลักษณะการแทง	241
96	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 5	243

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
97	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 5 ในลักษณะของท่ารายชื่อ "บล็อกข้าง"	244
98	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 6 สำหรับผู้แสดง 2 คน	245
99	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ ในลักษณะสิ้นสุดของท่า "ชิงคลอง"	247
100	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 7	249
101	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 7 ในลักษณะการประอาวุธเพื่อเปลี่ยนที่	250
102	ภาพแสดงการถือทวน 2 มือ วิธีที่ 8	251
103	ภาพแสดงการถือหอกซัด 2 อัน ด้วยมือข้างเดียวในท่าป้องกัน	254
104	ภาพแสดงการถือหอกซัด 2 อัน ด้วยมือข้างเดียวในลักษณะการเรียกและ ฟัง	255
105	ภาพแสดงการถือหอกซัด 2 อัน ด้วยมือข้างเดียวตามลักษณะการลงจากม้า	256
106	ตัวอย่างที่ 1 การทาบตามเนื้อร้องด้วยการรวมอาวุธ	257
107	ตัวอย่างที่ 2 การทาบตามเนื้อร้องด้วยการรวมอาวุธ	258
108	ภาพแสดงการถือหอกซัดด้วยมือข้างละ 1 อัน	259
109	ภาพแสดงการใช้หอกซัดด้วยวิธีการถือหอกซัดด้วยมือข้างละ 1 อัน ใน ลักษณะ "พุ่งหอก"	260
110	ภาพแสดงการถือหอกซัดด้วยมือข้างละ 1 อัน ในลักษณะของการรับอาวุธ ของคู่ต่อสู้	261
111	ภาพแสดงการถือหอกซัดด้วยมือข้างละ 1 อัน ในท่าเงี้ยวหอก	262
112	ภาพแสดงการเงี้ยวหอกด้วยผู้แสดง 2 คน	263
113	ภาพแสดงการถือหอกซัดด้วยมือข้างละ 1 อัน ในความหมายว่า "มาสู้กัน"	264
114	ภาพแสดงการถือหอกซัดด้วยมือข้างละ 1 อัน ในลักษณะที่ 4 ท่า "สรรเสริญครู"	265
115	ภาพแสดงการถือหอกซัดด้วยมือข้างละ 1 อัน ในลักษณะจะแยกออกจาก คู่ต่อสู้	266

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
116	ภาพแสดงการถือดอกชดในลักษณะการตีและการรับ	267
117	ภาพแสดงการถือดอกชดด้วยมือข้างละ 1 อัน ในโอกาสการแทงและ การบิด	268
118	ภาพแสดงการถือดอกชดด้วยการคว่ำทั้ง 2 มือ	269
119	ภาพแสดงการถือดอกชดด้วยการคว่ำทั้ง 2 มือ ในลักษณะการประอาวูธ ด้วยด้ามดอก	270
120	ภาพแสดงการรวมดอกชดไว้ในท่า "ชิงคลอง"	271
121	ภาพแสดงการแยกออกจากกันในท่า "ชิงคลอง"	272
122	ภาพแสดงการเก็บดอกชดจากพื้นเวที	273
123	ภาพแสดงการพุ่งดอกชดไปหาฝ่ายตรงข้าม	274
124	ภาพแสดงการใช้เท้าซ้ายเคีบด้ามดอกขึ้นมา	275
125	ภาพแสดงการใช้มือขวาหยิบด้ามดอกชดขึ้นมาจากการใช้นิ้วเท้าเคีบ	276
126	ภาพแสดงการจับและถือกระบี่ วิธีที่ 1	280
127	ภาพแสดงการควงกระบี่ตามวิธีการถือกระบี่ แบบที่ 1	281
128	ภาพแสดงการจับและถือกระบี่ วิธีที่ 2	282
129	ภาพแสดงการวางกระบี่ที่พื้น แบบที่ 1	283
130	ภาพแสดงการวางกระบี่ที่พื้น แบบที่ 2	284
131	การแสดงวิธีการหยิบกระบี่ขึ้นมาจากพื้นเวที	285
132	ภาพแสดงการถือกระบี่ด้วยวิธีที่ 1 ในลักษณะการเตรียมตั้งท่า	286
133	ภาพแสดงการถือกระบี่ใน "ท่าส่อ"	287
134	ภาพแสดงการถือกระบี่ในท่าฉายอาวุธกระบี่ ท่าที่ 2	288
135	ภาพแสดงการรับกระบี่จากฝ่ายตรงข้าม	289
136	ภาพแสดงการฉายกระบี่ท่าที่ 1	290
137	ภาพแสดงการฉายกระบี่ท่าที่ 1 ด้วยการนั่งตั้งเข่า	291

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
138	ภาพแสดงการฉายกระป๋องที่ 3	292
139	ภาพแสดงท่ารำกระป๋อง ชื่อ ท่าสอดสร้อยมาลา	293
140	ภาพแสดงการท่าท่าหมด ท่าที่ 1	294
141	ภาพแสดงการถือกระป๋อง ท่ามาลา	295
142	ภาพแสดงการท่าท่าเชิงเทียนหรือเชิดกระป๋อง	296
143	ภาพแสดงการรำท่ากระป๋อง "ท่าป้อง"	298
144	ภาพแสดงการใช้ท่าป้องหน้าในลักษณะท่าส่อ ท่าที่ 1	299
145	ภาพแสดงการถือกระป๋องไว้ข้างตัว เมื่อจะลุกขึ้นจากการนั่งคุกเข่า	300
146	ภาพแสดงการถือกระป๋องไว้ข้างตัว ขณะยืนหลังจากการนั่งตั้งเข่า	301
147	ภาพแสดงการกระโดดหลบออกจากคู่ต่อสู้เป็นการแยกออกจากกัน	302
148	ภาพแสดงการแทงและการบิดในการรบด้วยกระป๋อง	303
149	ภาพแสดงการคว่ำมือประปลายกระป๋องในการรบ	304
150	ภาพแสดงการหงายมือประปลายกระป๋องในการรบ	305
151	ภาพแสดงการเหินบกริชที่เอว	308
152	ภาพแสดงการสอดมือเข้าไปใต้ด้ามกริชที่งอโค้งลง	309
153	การถือกริชทั้งฝัก	310
154	การถือเฉพาะตัวกริชที่ดึงออกมาจากฝัก	312
155	ภาพแสดงการถือกริชทั้งฝักเพื่อท่าท่ากลับตัวหรือหมุนตัว	314
156	ภาพแสดงการท่าท่า "ฉะ" จังหวะที่ 1	316
157	ภาพแสดงการท่าท่า "ฉะ" จังหวะที่ 2	317
158	ภาพแสดงการท่าท่า "ฉะ" จังหวะที่ 3	318
159	ภาพแสดงการเดินแถวตรวจพลด้วยการถือกริชทั้งฝัก	319
160	ภาพแสดงการท่าท่า "เสี้ยว"	320
161	ภาพแสดงการท่าท่าขึ้นข้างขวา	322

สารบัญภาพ (ต่อ)

ภาพที่		หน้า
162	ภาพแสดงการร่าในท่า "พาลา"	323
163	ภาพแสดงการร่าท่าบตตามเพลงกราวนอกและเพลงเชิด	324
164	ภาพแสดงการถือกริชด้วยวิธีหงายมือ	325
165	ภาพแสดงการถือกริชด้วยวิธีหงายมือ ท่าฉายกริช จังหวะที่ 1	326
166	ภาพแสดงการถือกริชด้วยวิธีหงายมือในการประกอริช	327
167	ภาพแสดงการถือกริชหงายมือ ในการร่ากริชท่า "เชิดกริช"	328
168	ภาพแสดงการถือกริชหงายมือ ในการทาบทศว่า "ก้าวผิด"	329
169	ภาพแสดงการถือกริชหงายมือ ในลักษณะการแทงคู่ต่อสู้	330
170	ภาพแสดงการถือกริชด้วยการคว่ำมือและหักข้อมือขึ้น	331
171	ภาพแสดงการถือกริชคว่ำมือ ในท่าฉายกริช จังหวะที่ 2	332
172	ภาพแสดงการถือกริชคว่ำมือ เมื่อแยกออกจากคู่ต่อสู้	333
173	ภาพแสดงการถือกริชคว่ำมือ ในการร่ากริชท่าพาลา	334
174	ภาพแสดงการถือกริชคว่ำมือ ในการทาบทศว่า "เห็นระตุตอยเท้า"	335
175	ภาพแสดงการถือกริชคว่ำมือ ในการแทงหลังคู่ต่อสู้	336
176	ภาพการนั่งวอในละคร	420
177	ภาพแสดงการฟันด้วยกระบี่โดยทั่วไป	422
178	ภาพแสดงการฟันถือกระบี่โดยการชักกระบี่ไว้ด้านหลัง	423
179	ภาพแสดงการถือกระบี่เอาคมเข้าหาตัว	424
180	ภาพแสดงการฟันด้านหน้า	425
181	ภาพแสดงการฟันด้วยกระบี่แบบตรงด้านหน้า	426
182	ภาพแสดงการถือกระบี่หงายมือจ่อแขน	427